

*Eerik-Juhan Truuväli Eesti demokraatliku
riigi taastajana ning MTÜ Polis esimese
presidendina*

Kollokvium

Eerik-Juhan Truuväli - tema ajastu ning
tulevik

Pühendatud Eerik-Juhan Truuväli
sünniaastapäevale

Sulev Lääne, Polis president,
Tallinna Ülikool

Tallinna Ülikool, 11.03.2020

TEADLANE - AJALOOLINE TÕDE RÄÄKIGU: 1940. aasta Eestis

Autor(id): Arno Käärna, J. Lepp, Heiki Lindpere, Lennart

Meri, Eerik-Juhan Truuväli

- ▶ Raamatus on dokumendid ja muud materjalid, mis kajastavad 1939. ja 1940. aasta sündmusi Eestis.
- ▶ Nende materjalide analüüsi põhjal võttis Eesti NSV Ülemnõukogu 12. novembril 1989 vastu otsuse Eestis 1940. aastal toimunud sündmustele ajaloolis-õigusliku hinnangu andmise kohta. Otsuses kvalifitseeritakse Nõukogude Liidu stalinliku juhtkonna välispoliitilised ja sõjalised aktsioonid Eesti Vabariigi vastu agressiooniks, sõjaliseks okupeerimiseks ja Eesti Vabariigi annekteerimiseks ning tehakse järeldus, et Eesti lülitamine 1940. aastal Nõukogude Liidu koosseisu polnud õiguspärane;
- ▶ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne (kaasautor, toim-koll-i liige). 2002
- ▶ Põhiseaduse teel (koost, kaasautor). Tln, 2008
- ▶ Arvukalt artikleid erinevates väljaannetes

RIIKLUSE TAASTAJANA & ARENDJANA

- ▶ VABARIIGI VALIMISKOMISJONI ESIMEES 1989-1993:
- ▶ 10.12.1989 - KOHALIKU OMAVALITSUSE NÕUKOGUDE/VOLIKOGUDE VALIMISED
- ▶ 18.03.1990 Ülemnõukogu valimised
- ▶ 3.03.1991 Referendum Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise küsimuses (03.03)
- ▶ 28.06.1992 Rahvahääletus Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu, põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu ja nendega kaasneva lisaküsimuse osas
- ▶ 20.09.1992 Riigikogu valimised
- ▶ 20.09.1992 Vabariig Presidendi valimised

VALIMISED & REFERENDUMID KUI RAHVA VABA TAHTE VÄLJENDUS

- ▶ Volikogude valimine 10.12.1989 oli Eerik-Juhan Truuväli seisukohalt murrangulise tähtsusega Eesti riikluse taastamise aspektist - esimest korda üle aastakümnete said eestlased ise otsustada, keda ja suures osas kuhu valida; Eerik-Juhan pidas kohalikke omavalitsusi sarnaselt riigimehe ja professori Jüri Uluotsa mõttele Eesti riikluse nurgakiviks;
- ▶ EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU ESIMENE ISTUNGJÄRK
ESIMENE ISTUNG 29. märts 1990 Esimese istungjärgu avamine Eesti NSV Ülemnõukogu istungite saal Toompeal 29. märtsil 1990 kell 12.00. Presiidiumi laua taha asuvad Eesti NSV Valimiskomisjoni esimees E.-J. Truuväli ja Eesti NSV Valimiskomisjoni sekretär G. Jänes. E.-J. Truuväli: Lugupeetud rahvasaadikud! Avan Eesti NSV Ülemnõukogu XII koosseisu esimese istungjärgu, tööks on registreerunud 99 saadikut 105-st. Selle Ülemnõukogu otsus 20.08.1991 oli tee Eesti iseseisvuse taastamisele. Arusaadavalt olid olulised ka nii Eesti Kongressi tegevus kui ka kohalike omavalitsuste

Deklaratsioon Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses - 30 aastat

Eerik-Juhan Truuväli pidas 2.02.1990 Linnahallis toimunud kõigi tasandite rahvasaadikute täiskogu otsust *Eesti riigi staatuse küsimuses väga* oluliseks riigiõiguslikuks aktiks ning on ta seda nimetanud ka eelkonstitutsiooniliseks aktiks. Sellest kirjutab ta ka President Arnold Rüütli raamatus *Tuleviku taassünd*.

Saadikutekogu deklaratsiooni Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses poolt oli enamus 3090st kohal olnud rahvasaadikust, vastu oli 101 ja erapooletuks jäi 16.

- ▶ Arnold Rüütel ütles oma sõnavõtus:

Eestlaste põlistatud maal on see visa ja allaheitmatu rahvas esmase sõltumatu riikluse tunnustuse saanud 70 aastat tagasi Tartu rahu talvel. Olla sai ta ainult 20 aastat.

- ▶ Omariikluse aade aga elab iga eestlase südames, mõttes ja meeles igavesti edasi.
- ▶ Üksteise järel tulevad kõnepulti maakondade ja linnade esindajad.

Eesti Töökollektiivide Liidu esimees Ülo Nugis lugemas ette deklaratsiooni Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses

- ▶ Täna, 2. veebruaril 1990, Eesti Vabariigi ja Nõukogude Venemaa
- ▶ vahel sõlmitud ja Eesti Vabadussõja lõpetanud Tartu rahulepingu 70. aastapäeval, arutas
- ▶ Eesti NSV kõigi tasandite rahvasaadikute täiskogu Eesti riigi staatuse küsimust.
- ▶ Annekteeritud riigina on Eesti pool sajandit olnud Nõukogude liiduvabariigiks nimetatud
- ▶ provints. Täiskogu tõdes: Eesti Vabariigi järjepidevusele põhinev demokraatlik omariiklus
- ▶ on tänapäevani vaieldamatu eesti rahva poliitiline paleus. Viimase poole sajandi kogemus
- ▶ on üha kinnitanud meie veendumust, et ainult sõltumatu omariiklus tagab eesti rahva
- ▶ olemasolu ja vabaduse. Tartu rahulepinguga tunnustas Nõukogude Venemaa Lenini
- ▶ valitsus Eesti õigust riiklikule iseolemisele, loobudes igaveseks ajaks kõigist nõudlustest
- ▶ Eesti rahva, maa ja varade suhtes. Riigis, mille taastamist me taotleme, austatakse
- ▶ inimõigusi ja rahvusrühmade õigusi Eesti Vabariigi traditsioonide ja rahvu
- ▶ Aplodeerivad ja püstitõusvad saadikud, helis Barbo kommentaar: Häälteenamusega
- ▶ võetakse vastu saadikutekogu deklaratsioon Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses.

PÕHISEADUS & EESTI VABARIIGI VALIMISKOMISJONI OTSUS

1992. aasta 28. juunil toimunud rahvahääletuse tulemuste ja rahvahääletusel vastuvõetud Eesti Vabariigi põhiseaduse ning Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse kohta

- ▶ Eesti Vabariigi Valimiskomisjon tegi kindlaks:
- ▶ Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 20. mai otsuse «Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu, põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu ja nendega kaasneva lisaküsimuse rahvahääletuse korraldamise kohta» alusel rahvahääletusele pandud Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu ning Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu rahvahääletuse hääleõiguslike kodanike nimekirjadesse oli kantud 669 080 kodanikku. Neist võttis rahvahääletusest osa 446 708, kellest põhiseaduse ja rakendusseaduse eelnõude poolt hääletas 407 867, vastu 36 147 kodanikku. Kehtetuks tunnistati 2694 hääletussedelit.
- ▶ Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 20. mai otsuse «Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu, põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu ja nendega kaasneva lisaküsimuse rahvahääletuse korraldamise kohta» p. 17 lg 1 ning p. 18 alusel Eesti Vabariigi Valimiskomisjon otsustas:
 - ▶ 1. Lugeda Eesti Vabariigi põhiseadus ja Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seadus rahvahääletusel vastuvõetuks.
 - ▶ 2. Kuulutada Eesti Vabariigi põhiseadus ja Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seadus jõustunuks 1992. aasta 3. juulist.
- ▶ Esimees E.-J. TRUUVÄLI Sekretär T. TORGO Tallinnas, 2. juulil 1992.

VII Riigikogu stenogramm

I istungjärk

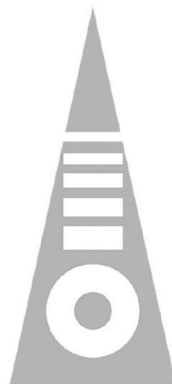
Esmaspäev, 05. oktoober 1992, kell 11:00

- ▶ Eesti Vabariigi Valimiskomisjoni esimehe avasõna, Riigikogu liikmete vandetöotuse teksti tutvustus ja hääletamine
- ▶ E.-J. Truuväli
20. septembril 1992 valis Eestimaa riigivõimu suverään, Eestimaa rahvas, teid siia Toompeale, et tuua Eesti rahvale tagasi tema Riigikogu, kelle ülesanne ja püha kohus saab olla vaid üks - tuua Eestimaa tagasi eestimaalastele. Lugupeetud diplomaatilise korpuse esindajad, daamid ja härrad! Kehtiva põhiseaduse § 61 2. lõike alusel loetakse Riigikogu liikmed asunuks oma ülesannete täitmisele sellest hetkest alates, kui nad on andnud pühaliku vandetöotuse jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. Alles sellest momendist võite öelda: me oleme Riigikogu liikmed. Seda hetke on Eesti rahvas palju aastaid oodanud ...
- ▶ E.-J. Truuväli
Austatud Riigikogu liikmed! Kohaloleku kontroll. Kohal on 96 Riigikogu liiget, Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse § 3 5. lõike alusel on Riigikogu otsustusvõimeline. Austatud Riigikogu liikmed, daamid ja härrad! Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse § 3 4. lõike alusel kuulutan Riigikogu esimese istungjärku esimese istungi avatuks ...

ISESEISVUSE TAASTANUD EESTI VABARIIGI ESIMENE ÕIGUSKANTSLER



**EESTI
VABARIIGI**



ÕIGUSKANTSLER
1 9 9 3 - 2 0 0 0

Stenogrammid: VII Riigikogu III istungjärk 30. september 1993, & 1

- ▶ Ülevaade seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohalike omavalitsuste õigustloovate aktide kooskõlast põhiseaduse ja seadustega:
- ▶ E.-J. Truuväli
Härra esimees, lugupeetavad Riigikogu liikmed, daamid ja härrad! Asudes tegema tänast ülevaadet, mida näevad ette põhiseadus ja õiguskantsleri tegevuse korraldamise seadus, pean ma paraku tegema teatud reservatsioone. Kõigepealt oleks normaalne kord ja menetlus selline, et ma saaksin niisuguse ettekande esitada teile aegsasti ja kirjalikult ning et seal oleksid leidnud käsitluse kõik küsimused, millega õiguskantsler aasta jooksul on tegelnud. Paraku aga seetõttu, et õiguskantsleri kantselei käivitus alles 1. juulil ja esimene nõunik tuli tööle 11. juulil, on empiiriline materjal, millel peab baseeruma käesolev ülevaade, küllaltki napp. Sellest tulenevalt pean seekord teie lahkel nõusolekul piirduma suulise pöördumisega.

Stenogrammid: VII Riigikogu III istungjärk 30. september 1993, & 2

- ▶ Teine reservatsioon. Teile võib-olla tundub, et minu ettekandes või ülevaates on liiga palju dotseerimist, õpetavat tooni. Palun lahkesti aru saada, et oma uues ametis ei ole ma veel lahti saanud 25-aastasest pedagoogitööst külge jäänud harjumustest.
- ▶ Ja kolmandaks. Ma käsitlen järgmisi küsimusi. Kõigepealt räägin põhiseadusest ja selle rakendamisest. Teiseks võtan vaatluse alla seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohalike omavalitsuste õigusaktide vastavuse põhiseadusele ja seadustele. Kolmandaks teen põhiseaduse § 139 2. lõikes toodule tuginedes mõningaid üldistusi, mis tulenevad nende aktide analüüsist. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esimene küsimus, millel ma tahaksin peatuda, on põhiseadus ja selle rakendamine...

Õiguskantsler ja Narva ja Sillamäe 16. ja 17.07.1993. aasta autonoomia referendumid

- ▶ Õiguskantsler esitas 3.08.1993 Riigikohtule taotluse, milles tegi ettepaneku tunnistada Sillamäeja ja Narva Linnavolikogu otsused kehtetuks. Riigikohus tunnistas 11. autustil 1993 oma otsusega Narva ja Sillamäe refendumi tulemused kehtetuks.
- ▶ 28.06.1993 võttis Narva Linnavolikogu vastu otsuse "Suhtumisest välismaalaste seadusesse". Selle järgi otsustati korraldada Narvas 16. ja 17. juulil 1993 referendum küsimusega "Kas Te soovite, et Narval oleks rahvuslik-territoriaalse autonoomia staatus Eesti Vabariigi koosseisus?". 6.06.1993 võttis Sillamäe Linnavolikogu vastu sarnase otsuse.
- ▶ Referendum toimus 16. juulil ja 17. juulil 1993. Narva Linnavolikogu andmetel osales Narvas referendumul 54% hääleõiguslikest. Sillamäe Linnavolikogu andmetel osales Sillamäel referendumul 60% hääleõiguslikest. Narvas olevat autonoomiat pooldanud 97% hääletanutest, Sillamäel 98,6%. Vabariigi Valitsuse vaatelejate hinnangul oli tegelik osalusprotsent alla poole.

MTÜ POLIS & RIIGI NING KOHALIKU OMAVALITSUSE ARENG

- ▶ MTÜ Polis tuli kokku 2004. aastal. Asutajaliikmed Eerik-Juhan Truuväli, Sulev Lääne, Jaan Õunapuu, Sulev Mäeltsemees, Kalle Merusk, Vallo Olle
- ▶ Presidendiks valiti Eerik-Juhan Truuväli ning seda kuni 2019. aastani;
- ▶ Eesmärgiks teadlaste, poliitikute ning praktikute kokku toomine, et ühiselt analüüsida ning kavandada õiguse, riigi ja kohaliku omavalitsuse edasist arengut;
- ▶ Tekkinud on ja areneb edasi koostöövõrgustik, kuhu kuuluvad valdkonna teadlased, poliitikud ning praktikud;
- ▶ Toimunud on väga erinevaid foorumeid, seminare, konverentse; koostatud kogumikke, avaldatud artikleid;
- ▶ Koostöövõrgustik on kaasatud erinevatesse projektidesse;
- ▶ Algatatud on näiteks Omavalitsuspäev kui riiklik tähtpäev jne

ELUKESTEV ÕPE & ÕPETAMINE

- ▶ Tartu Riikliku Ülikooli õppejõud;
- ▶ Aastast 1992-1998 Eesti Vabariigi Sisekaitseakadeemia (Riigikaitse Akadeemia) õppetooli juhataja ja professor;
- ▶ 1993-97 Tartu Ülikooli avaliku õiguse instituudi dotsent; 1997-2002 Sihtasutuse Õigusinstituut asutaja ja õppejõud (2000-2002 õppeprorektor ja avaliku õiguse osakonna juhataja);
- ▶ Pärast 2002.aastal SA Õigusinstituut üleminekut Tartu Ülikooli õigusteaduskonna koosseisu, 2002-2009 Tartu Ülikooli õigusteaduskonna avaliku õiguse instituudi erakorraline professor ja 2009-2010 samas külalisprofessor;
- ▶ Eesti Õiguskeskuse nõukogu liige (1993-2000)
- ▶ Põhiseaduse ekspertkomisjoni liige jne

Eerik-Juha Truuväli elutöö väärib jätkuvat austust & tundmaõppimist

- ▶ Tänapäevane kollokvium kui üks võimalik allikas Eerik-Juhan Truuväli eluloo raamatu koostamiseks;
- ▶ Jätkata erinevastes vormides ning teemadel huvitatud osapoolte koostöös foorumeid, seminare jms;
- ▶ Jätkuv elutöö tundmaõppimine ja analüüs;
- ▶ Võimalusel Eerik-Juhan Truuväli fondi loomine, sh valdkonna uurimistegevuse ning arengu toetamine, stipendiumide välja andmine jne;
- ▶ Eerik-Juhan Truuväli mälestuse jäädvustamine, näiteks temanimeline auditoorium, raamatute sektsioon jne.
- ▶ Kõik ideed teretulnud - täna vast tegime edasise tööga algust ...

SUUR TÄNU!

- ▶ **KUULUB KÕIGILE KAASKORRALDAJATELE, ESINEJATELE & OSALEJATELE!**
- ▶ **SUUR TÄNU AILI TRUUVÄLILE NING KÕIGILE EERIK-JUHANI LÄHEDASTELE & SÕPRADELE!**
- ▶ **LÕPUTU AUSTUS NING LUGUPIDAMINE HEA EERIK-JUHAN!**